

УДК 338.24

І. В. Паризький

Національна академія управління

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИМ РОЗВИТКОМ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

У статті досліджено фактичні показники соціально-економічного розвитку регіонів України. Встановлено основні тенденції та причини поглиблення його структурних деформацій та диспропорцій. Проаналізовано ефективність державного регулювання інноваційно-технологічного розвитку національної економіки, враховуючи потенціал та специфіку інноваційного прогресу регіонів.

Ключові слова: державне управління, інноваційно-технологічний розвиток, ефективність, регіональний розвиток.

В статье исследованы фактические показатели социально-экономического развития регионов Украины. Установлены основные тенденции и причины углубления его структурных деформаций и диспропорций. Проанализирована эффективность государственного регулирования инновационно-технологического развития национальной экономики, учитывая потенциал и специфику инновационного прогресса регионов.

Ключевые слова: государственное управление, инновационно-технологическое развитие, эффективность, региональное развитие.

The actual indicators of social and economic development of Ukraine regions are researched in the article. The basic trends and reasons of its structural deformations and distortions deepening are determined. We analyzed the efficiency of state regulation of innovative and technological development of the national economy, taking into account the potential and specifics of region innovation progress.

Keywords: state administration, innovative and technological development, efficiency, regional development.

Постановка проблеми. Формування в Україні інноваційно орієнтованої моделі розвитку економіки держави включає трансформаційні процеси у всіх сферах господарської діяльності, які повинні повноцінно проходити не лише на загальнодержавному, а регіональному рівні відповідно до соціально-економічного, технологічного та наукового потенціалу, який нерівномірний залежно від адміністративного району. Це також поглиблює структурні деформації регіональної та національної економіки, що нагромаджувались роками під впливом нерівномірного розподілу ресурсів і пріоритетності розвитку окремих галузей.

Регіони мають різні виробничі ресурси, неоднаково забезпечені інфраструктурою, а підходи до інноваційного розвитку теж відмінні. У процесі управління останнім держава повинна враховувати наявні соціально-економічні ресурси та способи їх активізації для досягнення максимального технологічного прогресу, тому з метою підвищення ефективності державного регулювання цим процесом необхідно встановити основних причин існуючих диспропорцій у розвитку регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження структурних зрушень і диспропорцій у регіональному розвитку зробили В. Га-

лушак, З. Герасимчук, А. Голіков, О. Топчієв та О. Царук. Проблему державного управління розвитком регіональної та національної економіки, у тому числі інноваційного, досліджували В. Гавришина, Л. Гулько, В. Гусєв, М. Скрипниченко, О. Ткачова та інші. Проте наразі потребує вивчення питання ефективності державного регулювання інноваційно-технологічного розвитку економіки України.

Мета статті – дослідити основні можливості й тенденції зміни ефективності державного управління інноваційного та науково-технологічного розвитку регіональної та національною економікою.

Виклад основного матеріалу. Необхідність дослідження соціально-економічного розвитку регіону за О. Царуком [1] аргументується низкою суперечностей, зокрема низкою взаємопов'язаних проблем регіонального соціально-економічного розвитку, які виникають між продуктивними силами і застарілими формами організації економічного життя (структурні деформації), виробництвом і споживанням, суперечності між посиленням традиційної моделі й повномасштабним оновленням регіонів, між застарілим розміщенням продуктивних сил та їх формуванням в сучасних умовах; між інерційною адміністративно-територіального поділу; процесами централізації та децентралізації; між рівнями розвитку регіонів, про що свідчать коливання значень валового регіонального продукту.

З огляд на таке різноманіття причин відмінності між областями, проблему диспропорцій регіонів за основними соціально-економічними показниками досліджувало багато вітчизняних науковців, проте єдиного підходу до визначення розвинених і депресивних областей не встановлено.

Приміром, З. Герасимчук та В. Галушак [2] досліджували теоретичні засади формування регіональної політики розвитку проблемних регіонів, аналізуючи їх екологічний, соціальний та екологічний розвиток. На їх погляд м. Київ, Дніпропетровська і Донецька області не мають ознак проблемності. Трохи гірша ситуація в Одеській, Полтавській, Закарпатській, Запорізькій, Волинській області й м. Севастополь. Регіонами з середнім рівнем проблемності є Харківська, Івано-Франківська, Житомирська, Київська, Рівненська, Хмельницька. Регіони високого рівня проблемності – Миколаївська, Чернівецька, Сумська, Херсонська, Львівська області. За переконанням авторів кризова ситуація була в АР Крим, Вінницькій, Черкаській, Кіровоградській, Чернігівській, Луганській і Тернопільській областях.

А. Голіков [3] аналізує сутність, види і концепцію регіональної політики, сукупний ресурсний потенціал регіонів країн, який за розрахунком автора, найвищий у Донецькій, Дніпропетровській, Київській, Луганській, Харківській області. Відносно високий ресурсний потенціал має АР Крим, Одеська, Львівська, Запорізька, Полтавська області. Посередні показники сукупного ресурсного потенціалу характерні для Вінницької, Черкаської, Чернігівської, Сумської, Миколаївської, Житомирської, Кіровоградської, Херсонської, Хмельницької, Івано-Франківської, Закарпатської, Рівненської областей, а найменші – Тернопільської, Волинської, Чернівецької області.

О. Топчієв [4] аналізує демографічний, соціальний, економічний розвиток регіонів України, групуючи їх за 5 категоріями. Першу групу регіонів-лідерів утворюють Донецька, Київська та Дніпропетровська області, що мають найвищі показники соціально-економічного розвитку. Другу групу – регіони з відносно високими показниками розвитку, зокрема Харківський, Запорізький, Одеський, Луганський. До третьої групи віднесено Львівську, Полтавську, Вінницьку області та АР Крим, оскільки мають показники соціально-економічного розвитку середнього рівня. Регіони, що розвиток яких гірший загальнодержавного рівня, об'єднано у четверту групу. До її складу входять Черкаська, Сумська, Хмельницька, Житомирська, Чернігівська, Миколаївська, Івано-Франківська, Рівненська, Херсонська, Кіровоград-

ська області. Разом з тим, регіони-аутсайтери утворили п'яту групу, яка характеризується повільним та неефективним соціально-економічним розвитком. Серед таких регіонів – Тернопільська, Волинська, Закарпатська і Чернівецька області.

Проте, вважаємо, що покладатися виключно на існуючі в економічній теорії визначення регіональних диспропорцій не можна, а зважати потрібно на зміну основних соціально-економічних показників у динаміці, враховуючи політичну, соціально-економічну нестабільність в Україні останніх років.

Аналіз стану соціально-економічного розвитку регіонів пропонуємо здійснювати за кількома основними групами показників, які характеризують макроекономічний стан, виробничий потенціал, соціальне забезпечення, підприємницьке середовище, науково-технічний та інноваційний потенціал і зовнішньоекономічну діяльність [5] (табл. 1).

Таблиця 1

Показники соціально-економічного розвитку регіонів

Група	Показник
Макроекономічні показники	ВРП на одну особу
	Інвестиції в основний капітал на одну особу
	Вартість основних засобів регіонів
Виробничий потенціал	Виробництво валової продукції сільського господарства на одну особу
	Обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг), питома вага регіону
	Обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) на одну особу
Соціальне забезпечення	Чисельність зайнятого населення, осіб
	Рівень безробіття
	Розмір середньомісячної заробітної плати працівників, грн
Підприємницьке середовище	Кількість суб'єктів підприємницької діяльності
	Кількість зайнятих працівників на суб'єктах господарювання
	Обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) суб'єктами господарювання
Науково-технічний та інноваційний потенціал	Кількість організацій, які виконують наукові та науково-технічні роботи
	Обсяг інноваційної продукції
	Кількість підприємств, які впроваджували інновації
Зовнішньоекономічна діяльність	Прямі іноземні інвестиції в регіони України
	Прямі іноземні інвестиції на одну особу
	Загальні обсяги експорту товарів та послуг
	Загальні обсяги імпорту товарів та послуг

Розділяємо думку більшості науковців, про те, що загальноекономічний стан регіонів варто визначати на основі валового регіонального продукту, рівень якого в розрахунку на одну душу населення дає можливість виділити найпродуктивніші області. Тому проведемо групування регіонів за рівнем ВРП на одну особу та в динаміці (табл. 2) [6].

Для групування обрано показник ВРП на душу населення у відсотковому співвідношенні до середнього по країні, який залежно від рівня поділено на 4 групи: до 60% від середнього показника, 60%–80%, 80%–100% і понад 100%.

З наведених даних видно, що за аналізований період рівень створення валового регіонального продукту має тенденцію до зростання. У 2014 р. порівняно з 2008 р. зменшилась кількість регіонів, які створювали до 60% середньоукраїнського ВРП. Незмінними при цьому залишаються західні регіони – Чернівецький, Закарпатський, Тернопільський та Херсонська область. Проте через окупацію та захоплення самопроголошеними організаціями до числа низькопродуктивних регіонів додалися АР Крим, м. Севастополь та Луганська область. При цьому Рівненська та Вінницька область активніше брали участь у формуванні валової

доданої вартості, наростивши ВРП, і потрапивши до II групи регіонів, до якої та-кож увійшли 9 переважно північно-західних, північних та центральних областей.

Таблиця 2

Групування регіонів України за рівнем ВРП на душу населення у 2008 р. та 2014 р., % до середнього показника по країні

2008 р.			2014 р.		
Область	Тис. грн	% до середнього показника по країні	Область	Тис. грн	% до середнього показника по країні
I група (до 60%)			I група (до 60%)		
Тернопільська	9688	47,27	АР Крим	...	-
Чернівецька	9771	47,68	Луганська	14079	38,15
Закарпатська	10626	51,85	Чернівецька	16552	44,85
Житомирська	11545	56,33	Закарпатська	19170	51,95
Хмельницька	11932	58,22	Тернопільська	20228	54,81
Херсонська	11944	58,28	Херсонська	21725	58,87
Вінницька	12061	58,85	II група (60%–80%)		
Рівненська	12217	59,61	Волинська	23218	62,91
II група (60%–80%)			Житомирська	23678	64,16
Волинська	12340	60,21	Хмельницька	24662	66,83
Івано-Франківська	12940	63,14	Рівненська	24762	67,10
Чернігівська	13213	64,47	Чернігівська	26530	71,89
Кіровоградська	13515	65,94	Сумська	26943	73,01
Сумська	13622	66,46	Івано-Франківська	27232	73,79
Волинська	12340	60,21	Вінницька	27249	73,84
АР Крим	13898	67,81	Донецька	27771	75,25
Черкаська	14581	71,14	Львівська	28731	77,85
Миколаївська	16175	78,92	Кіровоградська	29223	79,19
III група (80%–100%)			III група (80%–100%)		
м. Севастополь	16592	80,96	Миколаївська	30357	82,26
Луганська	18338	89,48	Черкаська	30628	82,99
Одеська	19638	95,82	Одеська	31268	84,73
IV група (>100%)			Харківська	35328	95,73
Київська	20593	100,48	IV група (>100%)		
Харківська	21294	103,90	Запорізька	37251	100,94
Полтавська	22476	109,67	Київська	46058	124,80
Запорізька	23232	113,35	Полтавська	48040	130,18
Донецька	26028	127,00	Дніпропетровська	53749	145,65
Дніпропетровська	30918	150,86	м. Київ	124163	336,45
м. Київ	61592	300,52	м. Севастополь	...	-

У звітному році порівняно з базовим змінився склад III групи, до якої у 2008 р. входили м. Севастополь, Луганська та Одеська області, а у 2014 р. її утворили Миколаївська, Черкаська, Одеська та Харківська області. Серед областей лідерів за рівнем ВРП залишаються Запорізька, Київська, Полтавська, Дніпропетровська області та м. Київ, рівень ВРП якого у понад тричі перевищує середній по країні показник.

Вважаємо, що на соціально-економічний розвиток регіонів впливає не тільки природно-ресурсний потенціал та географічне положення, а й історичний розви-

ток основних сфер виробництва. Відтак, у 16 регіонах України основне місце займають сільське господарство, харчова промисловість та переробка сільськогосподарської сировини (передусім, це традиційні аграрні області у Тернопільській, Вінницькій, Хмельницькій, Чернігівській областях). У Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій областях найбільша питома вага в обсязі регіонального виробництва належить металургії та металообробці, у Запорізькій та Сумській областях – машинобудуванню, Луганській та Полтавській областях – добувній промисловості [7, с. 108].

Крім того, простежується тенденція концентрації основних трудових, фінансових та інших виробничих сил у великих містах і, так би мовити, у «центрі» – столиці та столичному регіоні. Це обумовило гостру диспропорцію між попитом і пропозицією робочої сили, в тому числі висококваліфікованої, що загостило, у свою чергу, напруженість на ринку праці в багатьох регіонах та спричинило наростання міжрегіональної міграції [8, с. 95].

Такі структурні деформації та розбіжності в регіональних економіках України у сукупності породжують диспропорції національної економіки, які за В. Гавриша і Л. Гулько [9] можна класифікувати так:

– відтворювальні диспропорції: низький рівень доданої вартості, низька частка сфери послуг у ВВП, високий рівень матеріальних витрат виробництва, висока тінізація економіки, фінансові диспропорції. Ці фактори призводять до стримування економічного зростання, зниження конкурентоспроможності виробництва, зростання внутрішнього і зовнішнього боргів;

– галузеві диспропорції: висока частка добувних галузей, домінування ресурсомістких галузей, різка диференціація виробництв за технічним рівнем, відсутність реальної конкуренції. Дані диспропорції породжують зростання ресурсомісткості виробництва, підвищення рівня цін і тарифів, зниження якості продукції, деформацію структури виробництва, ринків товарів та послуг;

– зовнішньоекономічні диспропорції: висока частка імпорту готових виробів, сировинна спрямованість експорту, від’ємне зовнішньоторгове сальдо.

Проте, на наш погляд, структурні диспропорції зазвичай спричиняють: обмеженість ресурсів; скорочення обсягів інноваційного виробництва; завищена ресурсомісткість регіональних економік; недостатня ефективність використання економічного, в першу чергу ресурсного потенціалу; нерівномірний розподіл бюджетних коштів та податкового навантаження, обмеженість джерел фінансування розвитку інфраструктури тощо.

Разом з тим, структурні та регіональні диспропорції економіки України можна подолати завдяки створенню національної стратегії розвитку кожного регіону, враховуючи найперспективніші сфери господарювання та ті, що найбільше відстають за основними економічними показниками. Враховуючи, світові тенденції прогресивного розвитку країн, акцент варто робити на формування та зміцнення технологічних, а не ресурсних галузей.

Оскільки, ефективність державного управління – це комплексне поняття, яке залежить від низки факторів, зокрема економічних, соціальних, політичних, організаційних, управлінських тощо [10, с. 36], для комплексної оцінки ефективності державного регулювання інноваційних процесів слід оцінити ефективність дії усіх залучених механізмів державної підтримки інноваційно-інвестиційного процесу на кожній стадії її реалізації. Це здійснюється за допомогою методів проектного аналізу і включає визначення комплексу наступних ключових складових ефективності:

– Бюджетна – відображає ефективність використання бюджетних коштів для реалізації інноваційного й технологічного розвитку, тобто освоєних для державного стимулювання генерації і поширення інноваційних процесів, організаційною формою реалізації яких є інноваційний проект і державна цільова програма

ма. При цьому використовуються такі механізми державного регулювання інноваційних процесів: бюджетна позика, запровадження правового пільгового режиму оподаткування, здешевлення кредитування проектів, державні гарантії щодо повернення інвестиційних ресурсів та ін. Бюджетна ефективність розраховується як різниця між видатками бюджету на забезпечення дії зазначених механізмів і доходами бюджетів усіх рівнів та державних цільових фондів у ході реалізації інноваційного процесу [11, с. 275].

– Економічна або ж фінансова ефективність оцінюється на основі фінансових показників програми інноваційної діяльності та звіту про прибутки і збитки реалізації цієї програми. Традиційний спосіб оцінювання економічної ефективності з урахуванням коефіцієнтів дисконтування та інфляції, а також обсягу залучених інвестиційних ресурсів передбачає використання системи таких основних показників: чистий дисконтований дохід, індекс прибутковості; внутрішня норма рентабельності; період окупності.

– Науково-технічна ефективність оцінюється з позицій упровадження передової технології, нового продукту, що відповідають кращим світовим зразкам або їх перевершують; вирішення проблем енерго-, ресурсозбереження, подолання технічної відсталості завдяки реалізації інноваційних процесів.

– Соціальна ефективність оцінюється на основі кількості створених або збережених робочих місць під час реалізації інноваційного процесу, покращення умов праці, вирішення соціальних, екологічних проблем виробництва, регіону, подолання експортної залежності тощо.

Таким чином, згадані складові використовують для оцінювання ефективності державних цільових програм, галузевих програм інноваційної модернізації виробництв, регіональних програм інноваційного розвитку, а також окремих інноваційних проектів, що відповідає впровадженню державної інноваційної політики [11, с. 275–276].

Якщо розглядати ефективність державного управління інноваційною діяльністю в Україні за критеріями оцінки, то очевидно, що, по-перше, фактичний інноваційний розвиток у 2014 р. проти 2006 р. замість інтенсифікації з метою досягнення прогнозованого рівня навпаки скоротився.

По-друге, вважаємо оцінку інноваційно-технологічного потенціалу України за показниками Європейського інноваційного табло нераціональною, оскільки головні ускладнення достовірного розрахунку пов'язані з відсутністю даних за низкою показників. Зокрема, Державною службою не проводиться детальний збір даних за індикаторами «інновації та підприємство» із чітким розподілом створення та використання новаторських розробок малими та середніми компаніями.

Крім того, проблемним залишається збір даних за критеріями «інтелектуальна власність» та частково «застосування інновацій», що унеможливило визначення дієвості інноваційного розвитку економіки за половиною показників. Тому, на нашу думку, результативніше розраховувати ефективність державної політики управління у розрізі регіонів та за критеріями ефективності, описаними вище, порівнюючи цілі та витрати на їх реалізацію із реальним станом досягнення запланованих показників.

Хоча не кожна область має сформованих програм інноваційного розвитку, а в деяких областях пріоритети науково-технічного прогресу прописані окремими пунктами у стратегіях регіонального розвитку на певний період (табл. 3) [15].

Зважаючи на досить широку диспропорцію не лише у стані розвитку регіонів, а у сфері державного управління, ефективність реалізації пріоритетних цілей інноваційного удосконалення регіональної економіки трьох областей, які демонструють різні рівні соціально-економічних показників. Це відповідно Дніпропетровська (високий темп зростання), Одеська (середній) та Тернопільська (низький темп).

Таблиця 3

**Порівняльний аналіз стратегій регіонального розвитку областей України
за критерієм інноваційності**

Регіон	Розділ інноваційного розвитку у стратегії
Дніпропетровська	Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2020 року – операційна ціль «Інноваційний розвиток»
Львівська	Стратегія розвитку Львівської області на період до 2027 року (проект) – розділ «Стимулювання інновацій та розвиток галузей з високою доданою вартістю»
Закарпатська	Стратегія розвитку закарпатської області на період до 2020 року – розділ «Науково-технічний потенціал та інноваційна діяльність»
Чернівецька	Стратегія розвитку Чернівецької області на період до 2020 року – розділи «Розвиток і модернізація інфраструктури» та «Розвиток науки та освіти»
Київська	Стратегія розвитку Київської області на період до 2020 року – розділ «Стійке економічне зростання та основи інноваційного розвитку багатогалузевої економіки»
Рівненська	Стратегія розвитку Рівненської області на період до 2020 року – операційна ціль «Створення нових високотехнологічних виробництв та інноваційних підприємств»
Хмельницька	Стратегія регіонального розвитку Хмельницької області на 2011–2020 рр. – захід «Зміцнення інноваційного потенціалу відповідно до потреб виробництва»
Харківська	Стратегія розвитку Харківської області на період до 2020 року – розділ «Наука та інновації»
Полтавська	Стратегія розвитку Полтавської області до 2020 року – операційна ціль «Розвиток інноваційного та конкурентного виробничого сектору»
Вінницька	Стратегія збалансованого регіонального розвитку Вінницької області на період до 2020 року – операційна ціль «Стимулювання інноваційних секторів економіки»
Одеська	Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року – стратегічна ціль «Впровадження інноваційно-інвестиційної моделі розвитку індустрії»

Для порівняння використаємо такі критерії оцінки ефективності державного регулювання, як інноваційної діяльності, макроекономічні та соціальні показники, а також показники ведення підприємницької й зовнішньоекономічної діяльності (табл. 4) [15]. Крім того, дані порівнюються із вихідним рівнем 2013 р. та прогнозним, станом на 2016 р.

Аналізуючи фактичні показник з прогнозними, можна зробити висновок, що спостерігалися як позитивні, так і негативні динаміки інноваційного розвитку та зміни соціально-економічного стану. Для областей, що мають високий та середній рівень зростання, притаманна активізація інноваційної діяльності – обсяг реалізації інноваційної продукції у відсотках до загальним об'ємів збуту промислової продукції у Дніпропетровській області зріс на 4,5%, а в Одеській – на 2,9%.

Таблиця 4

**Ефективність реалізації державних заходів у сфері управління інноваційним
розвитком регіонів**

Показник	Дніпропетровська область			Одеська область			Тернопільська область		
	2013	2014	2016*	2013	2014	2016*	2013	2014	2016*
Обсяг реалізованої інноваційної продукції, % загального обсягу реалізації промислової продукції	0,8	5,3	1,2	3,6	6,5	4,0	2,6	1,8	10,7

Показник	Дніпропетровська область			Одеська область			Тернопільська область		
	2013	2014	2016*	2013	2014	2016*	2013	2014	2016*
ВРП у розрахунку на одну особу, тис. грн	44650	53749	60319	27070	31268	37320	16819	20228	23390
Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу, дол. США	2758	2365	2835	701	601	756	64	53	71
Кількість малих підприємств у розрахунку на 10 тис. наявного населення	78	78	79	99	94	91	46	47	59
Рівень безробіття за методологією Міжнародної організації праці, %	6,5	8,0	6,4	5,3	6,7	5,3	9,4	11,3	9,2

*Прогнозні дані.

Проте, з точки зору заходів зі створення сприятливого інвестиційного клімату в Україні для залучення коштів в розвиток національної економіки, ефективність державного управління низька. За звітний період обсяг прямих іноземних інвестицій на одну особу знизився: на 14% у Дніпропетровській області, на 14% – в Одеській та 17% – у Тернопільській області.

Середовище для розвитку підприємницької діяльності, здатної створювати та використовувати інновації та нові технології, теж не показує висхідної динаміки. Втім, варто відзначити, що розбіжність ефективності державного регулювання і прогресивних, і депресивних регіонах не суттєва, тобто держава однаково ігнорує потреби прискореного розвитку та структурної перебудови регіональних економік та національної в цілому.

Висновки. У цілому, інструменти реалізації державного управління, такі як: плани та стратегії розвитку економіки України та регіонів, не дають бажаних результатів, а організаційно-економічне забезпечення політики країни у цій сфері недостатнє. Проте задекларовані завдання інноваційно-технологічного розвитку мають реалізовуватися через стратегію інноваційної політики, яка б відповідала реальному соціально-економічному стану кожного регіону, запровадження надійної системи ресурсозбереження, маловідходного виробництва та впровадження інноваційних технологій у домінуючих галузях кожної з областей. Крім того, на це повинна орієнтуватися структурно-галузева, бюджетна, фінансово-інвестиційна, макроекономічна і регіональна політика України як на рівні міністерств і відомств, так і органів місцевої влади.

Бібліографічні посилання

1. Царук О. Ю. Методика оцінки і прогнозування соціально-економічного розвитку регіону / О. Ю. Царук // Проблеми економіки, організації та управління підприємствами / Вісник КНУТД. – 2011. – Вип. 4. – С. 125–128.
2. Герасимчук З. В. Політика розвитку проблемних регіонів: методологічні засади формування та реалізації: монографія / З. В. Герасимчук, В. Л. Галушак. – Луцьк: Надтир'я, 2006. – 246 с.

3. Голиков А.П. Стратегія регіонального розвитку: європейський аспект: монографія / А.П. Голиков, Н.А. Казанова. – Х.: Епіграф, 2008. – 180 с.
4. Топчієв О.Г. Регіональний розвиток України і становлення державної регіональної політики: навчально-методичний посібник / О.Г. Топчієв, Т.М. Безверхнюк, З.В. Тітенко. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. – 224 с.
5. Завадських Г.М. Диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів України та шляхи їх зниження / Г.М. Завадських // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнічного університету (економічні науки). – 2014. – № 2 (26). – С. 76–79.
6. Дані Державної служби статистики України / Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Моделі ендегенного зростання економіки: монографія / за ред. докт. екон. наук М.І. Скрипниченко. – К.: Ін-т екон. та прогнозування, 2007. – 576 с.
8. Невелєв О.М. Сталий розвиток регіону: стратегічні напрямки та механізми / О.М. Невелєв. – К.: НДІСЕП, 2001. – 95 с.
9. Гавриша В. Структура реформування української економіки: проблеми і завдання / В. Гавриша, Л. Гулько. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sophus.at.ua/publ/2015_04_29_lviv/sekcija_section_1_2015_04_29/strukturne_reformuvannja_ukrajinskoji_ekonomiki_problemi_i_zavdannja/90-1-0-1294.
10. Ткачова О. Ефективність державного управління: поняття та підходи до оцінювання / О. Ткачова // Вісник Національної академії державного управління. – 2013. – № 2 (6). – С. 30–37.
11. Гусєв В.О. Управління структурними зрушеннями та інноваційно-інвестиційними процесами в економіці України: навч. посіб. / В.О. Гусєв, О.М. Соколова; за заг. ред. д-ра екон. наук., проф. В.Г. Бодрова. – К.: НАДУ, 2011. – 284 с.
12. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт.-упоряд.: Г.О. Андрощук, І.Б. Жилиєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
13. Звіт про роботу Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації за 2014 рік / Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації. – Київ, 2015. – 78 с.
14. Стратегія розвитку Тернопільської області на період до 2020 року / Тернопільська обласна державна адміністрація. – Тернопіль, 2015. – 168 с.
15. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 року / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://oda.odessa.gov.ua/files/oda/dod_do_r_shennya_straten_ua_2020.pdf.

Надійшла до редколегії 18.05.2017